

บทที่ ๑

บทนำ

ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันนี้ เป็นระยะที่การค้าและอุตสาหกรรมกำลังขยายตัว สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาธุรกิจการค้าอย่างหนึ่ง ก็คือ "เงินทุน" สถาบันการเงินต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการระดมเงินออมจากประชาชนและธุรกิจต่าง ๆ มาไว้ในที่เดียวกัน แล้วกระจายเงินทุนเหล่านั้นไปยังรัฐบาลและเอกชนที่ต้องการเงินทุน สำหรับประเทศไทย แหล่งที่ระดมเงินออมที่สำคัญที่สุดในปัจจุบัน คือ "ธนาคารพาณิชย์"

ในการประกอบธุรกิจทุกชนิด สิ่งที่ต้องบริหารจำเป็นต้องคำนึงถึงอยู่เสมอ ก็คือ ต้นทุนสินค้าที่ผลิตหรือขาย สำหรับธนาคารพาณิชย์นั้น เป็นกิจการที่ให้บริการทางการเงิน โดยมีธุรกิจหลักคือการรับฝากเงินและการให้กู้ยืมเงิน ต้นทุนในการประกอบกิจการธนาคารที่ผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงก็คือ "ต้นทุนของเงินทุน" ดังนั้น ในการบริหารทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ เพื่อให้บรรลุผลที่ดีที่สุดหรือการให้ได้มาซึ่ง "กำไรสูงสุด" จึงควรรู้ลักษณะของต้นทุนของ เงินทุนและสภาพการเปลี่ยนแปลงในแต่ละสาเหตุ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

๑. ในการศึกษาวิธานนิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงต้นทุนของ เงินทุนของธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญในการระดมเงินออมจากประชาชนและธุรกิจต่าง ๆ แล้วนำเงินที่ระดมได้นี้ให้กู้ยืมแก่ธุรกิจเอกชน โดยที่ธนาคารพาณิชย์เป็นกิจการที่ดำเนินธุรกิจแตกต่างจากกิจการทั่ว ๆ ไป นั่นคือธนาคารพาณิชย์ระดมเงินออมจากประชาชนและธุรกิจต่าง ๆ โดยมีต้นทุนของเงินฝากในอัตราไม่เกินร้อยละ ๘ ต่อปี และในขณะเดียวกันธนาคารพาณิชย์ก็นำเงินที่ระดมได้นี้ให้กู้ยืมแก่ธุรกิจเอกชน โดยทางการกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้กู้ยืมสูงสุดไม่เกิน

ร้อยละ ๑๕ ต่อปี นอกจากนี้ ธนาคารพาณิชย์ยังสามารถสร้างเงินฝากตามทฤษฎีสร้างเงินฝากได้ โดยนำเงินที่ระดมได้ไปให้กู้ยืมต่อโดยที่ดำรงเงินสดสำรองไว้เพียงอัตราร้อยละ ๗ ของเงินฝาก ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น จึงทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจว่ากิจการธนาคารพาณิชย์เป็นกิจการ ที่มีกำไรสูง

๒. ศึกษาและวิเคราะห์อัตรากำไรของธนาคารพาณิชย์ว่าในขณะที่กิจการธนาคารพาณิชย์ มีระดับต้นทุนของเงินทุนอยู่ระดับหนึ่ง ๆ แล้ว ผู้บริหารของธนาคารได้กำหนดส่วนบวกเพิ่ม (Mark up) ในต้นทุนของเงินทุน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม (Pricing) ในระดับใด อัตราส่วนบวกเพิ่มดังกล่าวมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไร ในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา

๓. ศึกษาถึงฐานในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืม (Pricing) ของธนาคารพาณิชย์ ว่า ธนาคารพาณิชย์มีพฤติกรรมในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมตามสภาพเปลี่ยนแปลงของ ต้นทุนของเงินทุนอย่างไร และมีแนวโน้มที่จะรักษาส่วนบวกเพิ่มอย่างไร

๔. ในการศึกษาต้นทุนของ เงินทุนและต้นทุนในการดำเนินงานตามที่กล่าว ยังสามารถ ชี้แนะแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนของ เงินทุนในแต่ละแหล่งโดยรวมไปถึงการลดต้นทุน ในการดำเนินงานด้วย

ขอบเขตของการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ จะใช้ข้อมูลที่ผ่านมาในระยะ ๑๐ ปี คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ - ๒๕๒๐ โดยแบ่งธนาคารพาณิชย์ออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑. ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ ซึ่งหมายถึง ธนาคารพาณิชย์ที่ตั้งขึ้นในรูปบริษัท จำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ปัจจุบันมีทั้งหมด ๑๖ ธนาคาร และเพียงสิ้นปี ๒๕๒๐ มีสาขาในประเทศไทยจำนวน ๑,๑๔๔ สาขา สาขาในต่างประเทศ ๑๕ สาขา

๒. สาขาธนาคารต่างประเทศ หมายถึงสาขาของธนาคารจดทะเบียนในต่างประเทศ ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ปัจจุบันมีทั้งหมด ๑๓ ธนาคาร และมีสาขาย่อยเพียงสิ้นปี ๒๕๒๐ อีก ๖ สาขา

เหตุผลที่แบ่งธนาคารพาณิชย์ออกเป็น ๒ กลุ่มดังกล่าวข้างต้น ก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นอย่าง ชัดเจนว่าธนาคารแต่ละกลุ่มมีแหล่งที่มาของเงินทุนและต้นทุนของเงินทุนแตกต่างกันอย่างไร และมี สาเหตุมาจากอะไร

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษามีอยู่ ๒ ประเภท คือ ข้อมูลที่เป็นตัวเลข (Quantitative Data) ซึ่งจะเก็บตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ - ๒๕๒๐ ข้อมูลอีกประเภทหนึ่ง คือ ข้อมูลที่มีอาจวัดเป็น ตัวเลข (Qualitative Data) ซึ่งข้อมูลประเภทนี้จะ เป็นข้อมูลปัจจุบันที่ใช้ปฏิบัติกับธนาคารพาณิชย์ ในประเทศไทย ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๔ ประกาศต่าง ๆ ที่ออก ตามความแห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๔

ในการศึกษาถึงวิธีการสร้างเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งตามทฤษฎีการสร้างเงินฝาก จะมีตัวที่ไม่ทราบค่า (Unknown) ๒ ตัว คือ เงินฝากขั้นต้น (Primary Deposit) และอัตราการ รั่วไหลของเงิน (Leakage) ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้จึงมีข้อจำกัดอยู่บ้าง และเพื่อให้การศึกษา เป็นไปได้ จึงได้สมมติอัตราการรั่วไหลของเงิน (Leakage) ในประเทศไทยว่ามีอยู่ประมาณร้อยละ ๖๐ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ประชาชนนิยมการใช้เงินสด (Cash Economy) มากกว่าการใช้บริการธนาคารพาณิชย์ ดังนั้นจึงมีปริมาณเงินไหลออกจากระบบธนาคารพาณิชย์ค่อนข้างสูง

ข้อสมมติฐานในการศึกษา

๑. ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ กับสาขาธนาคารต่างประเทศ จะมีแหล่งที่มา ของเงินทุน ต้นทุนของเงินทุนแต่ละประเภท และต้นทุนทั้งสิ้นต่างกัน

๒. เนื่องจากธนาคารพาณิชย์สามารถกระจาย เงินกู้ได้ตามทฤษฎีสร้างเงินฝาก จึงทำให้ ธนาคารพาณิชย์มีต้นทุนของเงินทุนต่ำ และสามารถหากำไรได้ในอัตราที่สูง

๓. ในทางปฏิบัติแล้ว ธนาคารพาณิชย์จะไม่สามารถกระจายเงินกู้ได้เต็มที่ตามทฤษฎีสร้างเงินฝากเนื่องจากปัจจัยบางอย่าง แต่ในขณะที่ธนาคารพาณิชย์ก็ได้กระจายเงินกู้เต็มที่เท่าที่สามารถปฏิบัติได้

แหล่งข้อมูลและวิธีรวบรวม

ข้อมูลที่น่ามาประกอบการศึกษาและวิจัยวิทยานิพนธ์นี้ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. ธนาคารแห่งประเทศไทย

๒. จากการปรึกษาและสอบถามผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานโดยตรง หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนักวิชาการต่าง ๆ

๓. รายงาน วารสาร บทความและหนังสือวิชาการต่าง ๆ

รายงานอ้างอิงที่สำคัญ คือ รายงานเศรษฐกิจรายเดือนของธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานประจำปีของธนาคารกรุงเทพ จำกัด

วารสารอ้างอิงที่สำคัญ คือ วารสารธนาคารของสมาคมธนาคารไทย

วิวัฒนาการของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

วิวัฒนาการของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยอาจแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะแรก (ตั้งแต่ปีก่อตั้งธนาคารแรก พ.ศ. ๒๔๓๑ จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ ๒)

นับตั้งแต่สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ดำเนินนโยบายเปิดประตูการค้ากับต่างประเทศแล้ว การค้าต่างประเทศของไทยก็เจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ ส่วนใหญ่เป็นการค้ากับประเทศทางตะวันตก ได้มีการนำธุรกิจการธนาคารพาณิชย์จากโลกตะวันตกมาใช้ปฏิบัติในประเทศไทยเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้า ในระยะเริ่มแรกก็ได้จัดตั้งพ่อค้าหรือบริษัทการค้าต่างประเทศเป็นตัวแทนดำเนินกิจการธนาคารในประเทศ ซึ่งเป็นที่เข้าใจว่าธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ในสมัยนั้นเป็นการให้เครดิตเพื่อการค้าส่งออกและนำเข้า ธนาคารแรกที่จัดตั้งขึ้นคือ ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๓๑ ต่อมาธนาคารชาร์เตอร์ดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ ทั้งสองธนาคารเป็นสาขาธนาคารของอังกฤษ

เมื่อธุรกิจการธนาคารพาณิชย์ขยายตัวมากขึ้น พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย จึงทรงพระดำริจัดตั้ง "แบงก์" ขึ้น แต่เนื่องจาก "แบงก์" ยังเป็นของใหม่ของคนไทย ทรงเกรงว่าจะไม่เป็นที่นิยม จึงได้ทรงเสด็จเรียกเป็น "บุคคลภย" (Book Club) เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๔๔๗ ต่อมาเมื่อกิจการบุคคลภยมีความมั่นคงดีแล้ว จึงได้เปลี่ยนกิจการมาเป็นธนาคารอย่างแท้จริง โดยยังคงเรียกว่า "แบงก์" เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๔๘ โดยได้รับพระบรมราชานุญาตพิเศษจาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้จดทะเบียนเป็น บริษัทแบงก์สยามกัมมาจลทุน จำกัด และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๔๘๒

ต่อมากิจการธนาคารก็ขยายตัวออกไป พ่อค้าจีนได้เข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งกิจการธนาคารพาณิชย์ ซึ่งส่วนใหญ่เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่การค้าของพ่อค้าจีนด้วยกันเอง นอกจากนี้ยังทำธุรกิจส่งเงินออกไปยังประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ หรือที่เรียกว่า โปยก้วน ธนาคารขนาดเล็ก ๆ จึงเพิ่มขึ้นมากมาย แต่การประกอบธุรกิจการธนาคารยังไม่ได้มาตรฐาน ธนาคารพาณิชย์ขนาดเล็กหลายธนาคารจึงถูกกระทรวงการคลังถอนใบอนุญาต เช่น ธนาคารเลียวยงเฮง จำกัด ธนาคารกวางเก๋าทหลง ธนาคารไห่ซิว เป็นต้น

รายชื่อธนาคารที่จัดตั้งขึ้นในระยะแรกและดำเนินกิจการมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันมีดังนี้

<u>ธนาคาร</u>	<u>ปีก่อตั้ง</u>
<u>สาขาธนาคารต่างประเทศ</u>	
๑. ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้	๒๔๓๑
๒. ธนาคารชาร์เตอร์ด	๒๔๓๗
๓. ธนาคารแห่งอินโดจีน	๒๔๔๐
๔. ธนาคารซีไอทอง จำกัด	๒๔๔๒
๕. ธนาคารกวางตุ้ง จำกัด	๒๔๖๒
๖. ธนาคารเมอร์แคนไทล์ จำกัด	๒๔๖๖

ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ

๗. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด	๒๔๔๔
๘. ธนาคารหวังหลีจั้น จำกัด (ธนาคารหวังหลี จำกัด)	๒๔๗๖
๘. ธนาคารตันเปงซุน จำกัด (ธนาคารไทยพัฒนา จำกัด ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น ธนาคารมหานคร จำกัด)	๒๔๗๗
๑๐. ธนาคารแห่งเอเชียฯ จำกัด (ธนาคารเอเชีย จำกัด)	๒๔๘๒

ระยะที่สอง ตั้งแต่เกิดสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ได้เริ่มมีการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ไทยมากขึ้น โดยผู้ประกอบการที่เป็นคนไทยเข้าร่วมกิจการมากขึ้น ระยะที่สองนี้จึงเป็นระยะที่ธนาคารพาณิชย์ไทยเริ่มมีบทบาทมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการค้าต่างประเทศต้องเปลี่ยนไปตามสภาพของความขัดแย้งระหว่างประเทศ จากการค้ากับประเทศยุโรปเป็นการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศญี่ปุ่นมากขึ้น และในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศไทยเป็นฝ่ายตรงข้ามกับยุโรปและอเมริกา จึงทำให้สาขาธนาคารต่างประเทศบางแห่งต้องถูกปิดกิจการไปชั่วคราว จึงเป็นโอกาสที่คนไทยจะตั้งธนาคารไทยขึ้นเอง นอกจากนี้ โอกาสในการหากำไรจากอัตราแลกเปลี่ยนมีมาก เพราะในระบายนั้นประเทศไทยใช้อัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา (multiple exchange rate) โดยอัตราทางการ (official rate) มีความแตกต่างจากอัตราในตลาด (Market rate) จึงทำให้ผู้ดำเนินธุรกิจการธนาคารพาณิชย์สามารถหากำไรจากการซื้อขายเงินตราต่างประเทศจากลูกค้าซึ่งเป็นพ่อค้าส่งออกและนำเข้า โดยได้กำไรจากส่วนต่าง (margin) ของอัตราทางการและอัตราตลาดได้มาก

ระยะการพัฒนาธนาคารพาณิชย์ไทยนี้ อาจถือได้ว่าสิ้นสุดปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เมื่อประเทศไทยประกาศเลิกระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายอัตรา ธนาคารพาณิชย์ที่ตั้งขึ้นในระยะที่สองและดำเนินกิจการมาจนกระทั่งปัจจุบันมีดังนี้

<u>ธนาคาร</u>	<u>ปีก่อตั้ง</u>
<u>ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ</u>	
๑. ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด	๒๔๘๔
๒. ธนาคารมณฑล จำกัด (ควบกิจการกับธนาคารเกษตร จำกัด และเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารกรุงไทย จำกัด เมื่อปี ๒๕๐๔)	๒๔๘๔

๓. สหธนาคารกรุงเทพ จำกัด (สหธนาคาร จำกัด)	๒๔๘๖
๔. ธนาคารกรุงเทพ พาณิชยกรรม จำกัด	๒๔๘๗
๕. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	๒๔๘๗
๖. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด	๒๔๘๘
๗. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด	๒๔๘๘
๘. ธนาคารแหลมทอง จำกัด	๒๔๙๑
๙. ธนาคารไทยทุน จำกัด	๒๔๙๒
๑๐. ธนาคารศรีนคร จำกัด	๒๔๙๓
๑๑. ธนาคารเกษตร จำกัด (ควบกิจการกับธนาคารมณฑล จำกัด และเปลี่ยนชื่อ เป็นธนาคารกรุงไทย จำกัด เมื่อปี ๒๕๐๙)	๒๔๙๓

สาขาธนาคารต่างประเทศ

๑๒. ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธนาคารสากลพาณิชย์แห่งประเทศไทย)	๒๔๙๐
๑๓. ธนาคารอินเดียนโอเวอร์ซีส์ (ธนาคารภารตโอเวอร์ซีส์)	๒๔๙๐
๑๔. ธนาคารแห่งอเมริกา	๒๔๙๒
๑๕. ธนาคารมิตซูบิชิ	๒๔๙๕

ระยะที่สาม เป็นยุคการธนาคารสมัยใหม่ ทั้งนี้เพราะธนาคารพาณิชย์โดยเฉพาะธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศไทยมีความมั่นคง ขยายกิจการอย่างกว้างขวาง เป็นสถาบันการเงินที่มีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจอย่างมาก และการธนาคารพาณิชย์ได้ปรับตัวให้ทันสมัยอย่างสมบูรณ์แบบเดียวกับประเทศพัฒนาอื่น ๆ อย่างแท้จริง ในปี ๒๕๐๕ เมื่อพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๕ เริ่มมีผลบังคับใช้

ธนาคารพาณิชย์ที่จัดตั้งขึ้นในระยะที่สามและดำเนินกิจการมาจนกระทั่งปัจจุบันมีดังนี้

<u>ธนาคาร</u>	<u>ปีก่อตั้ง</u>
<u>ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศไทย</u>	
๑. ธนาคารทหารไทย จำกัด	๒๕๐๐
๒. ธนาคารเอเชียทรัสต์ จำกัด	๒๕๐๘

สาขาธนาคารต่างประเทศ

- ๔. ธนาคารแห่งโตเกียว จำกัด ๒๕๐๕
- ๕. ธนาคารเซสแมนแอสตัน ๒๕๐๗
- ๖. ธนาคารสหมาลายัน จำกัด ๒๕๐๗

ปัจจุบันเพียงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๐ มีธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศไทย ๑๖ ธนาคาร มีสาขาในประเทศไทย ๑,๑๔๔ สาขา สาขาในต่างประเทศ ๑๕ สาขา และสาขาธนาคารต่างประเทศ ๑๓ ธนาคาร โดยมีสาขาย่อยของธนาคารต่างประเทศอีก ๖ สาขา ซึ่งเป็นสาขาย่อยที่ก่อตั้งก่อนที่พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มีผลบังคับใช้ ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีผลทำให้สาขาธนาคารต่างประเทศไม่สามารถมีสาขาย่อยเพิ่มได้อีก

ความสำคัญของธนาคารพาณิชย์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจำเป็นต้องอาศัยเงินทุน ซึ่งเงินทุนนั้นจะได้มาจากการออมของประชาชนและธุรกิจทั่วประเทศ ธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินที่สำคัญที่สุดในการระดมเงินออมดังกล่าวแล้วจัดสรรเงินออมนั้นให้กู้ยืมไปใช้ประโยชน์ในกิจการทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมากน้อยตามขนาดของธุรกิจนั้น ๆ ในวิธีการทางเศรษฐกิจนั้น เงินออมเป็นสิ่งสำคัญอันเปรียบเสมือนวัตถุดิบ (input) ซึ่งถูกนำไปแปรสภาพให้เป็นผลิตภัณฑ์ (output) ซึ่งได้แก่การให้กู้ยืมและให้เครดิตแก่เอกชน อันเป็นการสนับสนุนการลงทุนให้เกิดประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจต่อไป

ธนาคารพาณิชย์มีหน้าที่สำคัญคือรับฝากเงิน ดูแลรักษาเงิน จ่ายเงิน และให้กู้ยืมเงิน ตามลักษณะการประกอบการ ธนาคารพาณิชย์นั้นมักจะให้กู้ยืมแก่กิจการในระยะสั้น เนื่องจากเงินทุนที่ธนาคารพาณิชย์ได้มาเป็นเงินทุนระยะสั้น แต่อย่างไรก็ดี การเบิกถอนเงินฝากที่มีกำหนดระยะเวลา มักจะมีอัตราต่ำ การให้กู้ยืมของธนาคารพาณิชย์แม้จะเป็นระยะสั้น แต่อาจต่ออายุเงินกู้หลายครั้งต่อ เนื่องจากกลายเป็นเงินกู้ยืมระยะยาวได้จากการนำเงินของผู้ฝากมาให้กู้ยืมต่อ ธนาคารพาณิชย์จะได้รับอัตราดอกเบี้ยจากผู้กู้ในอัตราที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยที่ธนาคารพาณิชย์จ่ายให้ผู้ฝากเงิน ตามลักษณะโครงสร้างสถาบันการเงินในประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์จะเป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน ดังนี้

สินทรัพย์ของสถาบันการเงินในประเทศไทย

เมื่อสิ้นปี ๒๕๒๐

<u>สถาบันการเงิน</u>	<u>ล้านบาท</u>	<u>ร้อยละต่อยอดรวม</u>
๑. ธนาคารพาณิชย์	๑๗๓,๒๗๖.๖	๖๗.๗
๒. บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์	๓๗,๘๔๕.๕	๑๔.๘
๓. ธนาคารออมสิน	๑๘,๒๐๓.๕	๗.๑
๔. ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ	๔,๖๑๔.๒	๓.๘
๕. บริษัทประกันชีวิต	๓,๒๗๕.๕	๑.๓
๖. ธนาคารอาคารสงเคราะห์	๓,๖๑๒.๖	๑.๒
๗. สหกรณ์การเกษตร (สิ้นปี ๒๕๑๙)	๓,๐๖๔.๕	๑.๒
๘. สหกรณ์ออมทรัพย์	๒,๑๑๒.๗	๐.๘
๙. บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมฯ	๒,๐๔๗.๑	๐.๘
๑๐. โรงรับจำนำ	๑,๖๔๑.๗	๐.๖
๑๑. เครดิตฟองซิเอร์	๑,๕๔๔.๕	๐.๖
๑๒. สำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมขนาดย่อย	๕๖.๕	๐.๑
รวมทั้งสิ้น	<u>๒๕๕,๘๕๕.๖</u>	<u>๑๐๐.๐</u>

จากข้อมูลดังกล่าว เมื่อพิจารณาสินทรัพย์ของสถาบันการเงินในประเทศไทยทั้งสิ้น ๑๒ สถาบันแล้ว ปรากฏว่าธนาคารพาณิชย์ เป็นสถาบันการเงินที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในระบบ เศรษฐกิจ คือ มีสินทรัพย์มากถึงร้อยละ ๖๗.๗ ของสถาบันการเงินทั้งสิ้น ที่รองลงมาคือบริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ มีสินทรัพย์ร้อยละ ๑๔.๘

กิจการของธนาคารพาณิชย์แตกต่างจากธุรกิจอื่นมาก เพราะว่าธนาคารพาณิชย์ เป็นกิจการที่สามารถสร้างเงินฝากโดยการให้เช็ค แหล่งเงินทุนที่สำคัญที่สุดของธนาคารพาณิชย์ คือเงินฝาก ซึ่งถือเป็นหนี้สินที่ธนาคารมีต่อผู้ฝาก ความรับผิดชอบของธนาคารพาณิชย์จึงกว้างกว่าธุรกิจปกติทั่วไป เพราะธนาคารพาณิชย์ต้องรับผิดชอบต่อเงินฝาก ต่อประชาชนผู้ฝาก และต้องรับผิดชอบต่อการสร้างเงินตราโดยวิธีให้กู้ยืม การรับผิดชอบต่อธนาคารพาณิชย์จึงมีหลักใหญ่ ๒ ประการ คือ

๑. ความปลอดภัยหรือมั่นคง คือให้ความปลอดภัยแก่ผู้ฝากโดยการใช้เงินอย่างถูกต้อง และไม่เสี่ยงอันตรายจนเกินควร

๒. ประสิทธิภาพที่ดี คือการแสวงหาเงินทุนจากเงินฝากให้ได้มาก และใช้เงินทุนไปในทางที่เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจส่วนรวม

การเจริญเติบโตของกิจการธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคาร

ระบบธนาคารพาณิชย์มีความสำคัญมากดังได้กล่าวข้างต้น แต่ภายในระบบธนาคารพาณิชย์ที่กล่าวนั้น หากพิจารณาตามฐานะและความสามารถของแต่ละธนาคารแล้ว จะเห็นว่ายังมีปัญหา นั่นคือ การเจริญเติบโตของธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคารมีความแตกต่างกันมาก ทั้งนี้พิจารณาได้จากการเจริญเติบโตของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยรวมทั้งสิ้น ๒๔ ธนาคาร ซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ ๑๖ ธนาคาร และสาขาธนาคารต่างประเทศ ๑๓ ธนาคาร ในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา โดยใช้วิธีคำนวณ Herfindahl Index^๑ ของสินทรัพย์และเงินฝากเปรียบเทียบกัน ระหว่างปี ๒๕๑๑ และปี ๒๕๒๐ ตามตารางที่ ๑.๑ และตารางที่ ๑.๒ ตามลำดับ ปรากฏว่าในปี ๒๕๑๑ Herfindahl Index ของสินทรัพย์เท่ากับ ๑.๐๓๔ ของเงินฝากเท่ากับ ๑.๐๔๗ ในปี ๒๕๒๐ Herfindahl Index ของสินทรัพย์ได้เพิ่มขึ้นเป็น ๑.๖๐๔ และของเงินฝากได้เพิ่มขึ้นเป็น ๑.๕๕๐ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในระยะ ๑๐ ปีที่ผ่านมา ความแตกต่างในขนาดของธนาคารพาณิชย์

^๑ $H = \sum_{i=1}^n (A_i / \Sigma A_i)^2$ ให้ A_i แทนค่าสินทรัพย์หรือเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ i ดังนั้น $A_i / \Sigma A_i$ จึงแสดงค่า market share ของสินทรัพย์ ยกตัวอย่างเช่น ให้ระบบธนาคารมีธนาคารพาณิชย์อยู่ ๒ แห่ง เดิมที่มีขนาดของสินทรัพย์เท่ากัน market share ของแต่ละธนาคารจึงเท่ากับ ๐.๕ ในกรณีนี้ Herfindahl Index ของระบบธนาคารพาณิชย์นั้นจึงเท่ากับ $H = (๐.๕)^2 + (๐.๕)^2 = ๐.๕๐$ ต่อมาสมมติให้ธนาคารพาณิชย์หนึ่งขยายตัวเร็วกว่าธนาคารพาณิชย์อีกแห่งหนึ่ง จนปรากฏว่าธนาคารพาณิชย์ที่เจริญเร็วกว่านี้มี market share เท่ากับ ๐.๖ และอีกธนาคารพาณิชย์เท่ากับ ๐.๔ ดังนั้น Herfindahl Index จะเท่ากับ $H = (๐.๖)^2 + (๐.๔)^2 = ๐.๕๒$ ซึ่งสูงขึ้นกว่าเดิม ดังนั้น ถ้าหาก Herfindahl Index ยิ่งสูงขึ้น ย่อมแสดงให้เห็นว่าธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคารมีความแตกต่างในขนาดและอัตราการเจริญเติบโตมากยิ่งขึ้น

แต่ละธนาคารขยายตัวมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดใหญ่มีอัตราการเจริญเติบโตสูงกว่าธนาคารพาณิชย์อื่น เช่น ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ธนาคารกสิกรไทย จำกัด ในขณะที่ธนาคารที่มีขนาดเล็กเจริญเติบโตในอัตราต่ำ จึงทำให้ความแตกต่างในขนาดของธนาคารพาณิชย์มีมากขึ้นตามลำดับ จนเกิดข้อได้เปรียบและเสียเปรียบระหว่างธนาคารที่มีขนาดต่างกัน ดังนี้

๑. ธนาคารที่มีขนาดใหญ่สามารถประหยัดได้มากกว่า ทั้งนี้เพราะธนาคารขนาดใหญ่สามารถว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญระดับสูง และใช้วิทยาการทันสมัยได้โดยเฉลี่ยค่าใช้จ่ายไม่สูงมาก แต่ทำให้ประสิทธิภาพของการธนาคารดีและสร้างรายได้ให้แก่ธนาคารสูง

๒. มาตรการในการควบคุมธนาคารพาณิชย์โดยธนาคารแห่งประเทศไทยนั้น เป็นมาตรการอย่างเดียวกันไม่ว่าจะเป็นธนาคารขนาดใหญ่หรือเล็ก ดังนั้น เมื่อการเจริญเติบโตของธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคารมีความแตกต่างกันมากขึ้น ย่อมเกิดปัญหาในการใช้มาตรการในการควบคุม เนื่องจากบางมาตรการเหมาะสมสำหรับใช้กับธนาคารขนาดใหญ่เท่านั้น ธนาคารขนาดเล็กไม่สามารถปฏิบัติตามได้

๓. เมื่อธนาคารพาณิชย์มีขนาดแตกต่างกันมาก จะทำให้การแข่งขันน้อยลงและขาดความยุติธรรม

การวิเคราะห์ต้นทุนของเงินทุนนั้น ถ้าหากจะให้ได้ผลอย่างถูกต้องแท้จริงนั้น จึงต้องคำนึงถึงขนาดและความสามารถของธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคาร แต่โดยที่ข้อมูลที่จะใช้วิเคราะห์นั้น ไม่สามารถใช้ข้อมูลของแต่ละธนาคารได้ การศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้จึงต้องถูกจำกัดโดยใช้วิธีวิเคราะห์กลุ่มธนาคารพาณิชย์ ซึ่งแยกได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนในประเทศ และกลุ่มสาขาธนาคารต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของฐานะและประสิทธิภาพที่แตกต่างกันไว้แล้ว ผู้สนใจที่จะศึกษาเพิ่มเติมจึงควรคำนึงถึงประเด็นดังกล่าวด้วย

ตารางที่ ๑.๑

การเจริญเติบโตของกิจการธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคาร

ปี ๒๕๑๑

(หน่วย : ล้านบาท)

ธนาคาร	สินทรัพย์		เงินฝาก		Herfindahl Index	
	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา	สินทรัพย์	เงินฝาก
๑. กรุงเทพ	๘,๕๑๕.๒	๒๓.๗๖	๕,๘๘๘.๓	๒๑.๙๒	๐.๕๖๔	๐.๔๘๐
๒. กรุงเทพพาณิชย์การ	๑,๕๔๖.๒	๔.๓๑	๑,๒๖๕.๐	๔.๗๑	๐.๐๑๘	๐.๐๒๒
๓. กรุงเทพ	๕,๘๓๔.๘	๑๖.๒๘	๔,๙๖๐.๐	๑๘.๕๖	๐.๒๖๕	๐.๓๔๑
๔. กรุงเทพอยุธยา	๒,๒๓๗.๘	๖.๒๔	๑,๖๓๑.๓	๖.๐๗	๐.๐๓๔	๐.๐๓๗
๕. กสิกรไทย	๑,๙๐๒.๖	๕.๓๑	๑,๔๙๗.๗	๕.๕๗	๐.๐๒๘	๐.๐๓๑
๖. ทหารไทย	๑,๑๐๕.๑	๓.๐๘	๘๖๘.๓	๓.๒๓	๐.๐๑๔	๐.๐๑๐
๗. ไทยทุน	๕๙๔.๙	๑.๖๖	๔๖๓.๗	๑.๗๓	๐.๐๐๓	๐.๐๐๓
๘. ไทยพาณิชย์	๑,๙๘๗.๔	๕.๕๕	๑,๗๗๓.๑	๖.๖๐	๐.๐๓๑	๐.๐๔๔
๙. นครหลวงไทย	๑,๕๗๑.๒	๔.๓๘	๑,๒๘๕.๒	๔.๗๘	๐.๐๑๔	๐.๐๒๓
๑๐. มหานคร	๙๒๑.๓	๒.๕๗	๗๕๒.๕	๒.๘๐	๐.๐๐๗	๐.๐๐๘
๑๑. ศรีนคร	๑,๔๐๐.๑	๓.๙๑	๑,๐๓๗.๕	๓.๘๖	๐.๐๑๕	๐.๐๑๕
๑๒. สหธนาคาร	๔๐๙.๙	๒.๕๔	๖๕๒.๗	๒.๕๓	๐.๐๐๖	๐.๐๐๖
๑๓. หวังหลี	๑๔.๖	๐.๐๔	๑๐.๔	๐.๐๔	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๑๔. แหลมทอง	๔๒๓.๑	๑.๑๘	๓๐๙.๖	๑.๑๕	๐.๐๐๑	๐.๐๐๑
๑๕. เอเชีย	๖๖๔.๔	๑.๘๔	๕๒๑.๓	๑.๙๔	๐.๐๐๓	๐.๐๐๔
๑๖. เอเชียทรัสต์	๗๑๙.๗	๒.๐๑	๓๖๒.๗	๑.๓๕	๐.๐๐๔	๐.๐๐๒
๑๗. กวางตุ้ง	๘๗.๙	๐.๒๕	๗๑.๗	๐.๒๗	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๑๘. ชาร์เตอร์ด	๕๔๗.๔	๑.๕๓	๓๔๔.๔	๑.๒๘	๐.๐๐๒	๐.๐๐๒
๑๙. เซสแมนแอสตัน	๓๖๑.๖	๑.๐๑	๒๕๘.๗	๐.๙๖	๐.๐๐๑	๐.๐๐๑

ตารางที่ ๑.๑

การเจริญเติบโตของกิจการธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคาร

ปี ๒๕๑๑ (ต่อ)

(หน่วย : ล้านบาท)

ธนาคาร	สินทรัพย์		เงินฝาก		Herfindahl Index	
	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา	สินทรัพย์	เงินฝาก
๒๐. ซีไอที	๑๐๔.๒	๐.๒๔	๓๔.๖	๐.๑๓	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๒๑. การทโอเวอร์ซีส์	๘๖.๗	๐.๒๔	๔๔.๕	๐.๒๑	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๒๒. มิตซูบิ	๖๒๖.๑	๑.๗๕	๔๒๑.๐	๑.๕๗	๐.๐๐๓	๐.๐๐๒
๒๓. เมอร์แคนไทล์	๘๖๘.๘	๒.๗๑	๖๒๗.๔	๒.๓๔	๐.๐๐๗	๐.๐๐๔
๒๔. สหมาลาโย	๔๒๕.๒	๑.๔๗	๒๕๕.๑	๐.๙๕	๐.๐๐๒	๐.๐๐๑
๒๕. สาทรพาณิชย์	๒๗๔.๖	๐.๗๗	๑๑๕.๘	๐.๔๓	๐.๐๐๑	๐.๐๐๐
๒๖. แห่งโตเกียว	๔๘๘.๘	๑.๖๗	๔๘๘.๓	๑.๖๗	๐.๐๐๓	๐.๐๐๓
๒๗. แห่งอเมริกา	๖๖๘.๒	๑.๘๖	๕๕๒.๘	๒.๐๖	๐.๐๐๓	๐.๐๐๔
๒๘. แห่งอินโดจีน	๒๐๖.๓	๐.๓๘	๑๓๓.๓	๐.๕๐	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๒๙. ช็องกงและเซี่ยงไฮ้	๔๒๙.๗	๑.๒๐	๒๖๗.๑	๐.๙๘	๐.๐๐๑	๐.๐๐๑
รวม	๓๕,๘๓๕.๘	๑๐๐.๐๐	๒๖,๘๖๖.๒	๑๐๐.๐๐	๑.๐๓๘	๑.๐๔๗

ตารางที่ ๑.๒

การเจริญเติบโตของกิจการธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคาร

ปี ๒๕๒๐

(หน่วย : ล้านบาท)

ธนาคาร	สินทรัพย์		เงินฝาก		Herfindahl Index	
	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา	สินทรัพย์	เงินฝาก
๑. กรุงเทพ	๖๗,๘๘๔.๐	๓๕.๖๙	๔๙,๔๑๔.๐	๓๓.๓๕	๑.๒๐๓	๑.๑๑๒
๒. กรุงเทพพาณิชย์การ	๖,๗๘๘.๑	๓.๕๗	๕,๖๗๘.๒	๓.๘๓	๐.๐๑๒	๐.๐๑๕
๓. กรุงเทพ	๒๕,๓๕๓.๕	๑๒.๙๕	๒๑,๕๙๓.๑	๑๕.๕๗	๐.๑๖๘	๐.๒๑๒
๔. กรุงเทพอยุธยา	๑๐,๘๒๔.๐	๕.๕๓	๘,๘๐๑.๗	๕.๙๔	๐.๐๓๑	๐.๐๓๕
๕. กสิกรไทย	๑๘,๗๑๘.๙	๙.๕๗	๑๕,๘๕๒.๖	๑๐.๗๐	๐.๐๙๒	๐.๑๑๔
๖. ทหารไทย	๕,๘๕๑.๓	๒.๕๗	๓,๗๑๘.๑	๒.๕๑	๐.๐๐๖	๐.๐๐๖
๗. ไทยทุน	๑,๙๒๓.๓	๐.๙๘	๑,๕๕๑.๐	๐.๙๘	๐.๐๐๑	๐.๐๐๑
๘. ไทยพาณิชย์	๑๐,๕๘๒.๕	๕.๕๑	๘,๒๙๑.๗	๕.๕๖	๐.๐๒๙	๐.๐๓๑
๙. นครหลวงไทย	๗,๕๕๑.๓	๓.๘๖	๖,๖๙๒.๖	๕.๕๒	๐.๐๑๕	๐.๐๒๐
๑๐. มหานคร	๖,๕๐๕.๓	๓.๒๘	๕,๙๖๕.๐	๓.๓๕	๐.๐๑๑	๐.๐๑๑
๑๑. ศรีนคร	๘,๖๕๓.๒	๔.๕๒	๖,๑๗๙.๓	๔.๑๗	๐.๐๒๐	๐.๐๑๗
๑๒. สหธนาคาร	๓,๒๖๖.๘	๑.๖๗	๒,๕๘๘.๓	๑.๗๕	๐.๐๐๓	๐.๐๐๓
๑๓. หวังหลี	๘๒๗.๘	๐.๔๒	๓๖๐.๑	๐.๒๔	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๑๔. แหลมทอง	๑,๓๖๐.๗	๐.๗๐	๙๒๖.๓	๐.๖๓	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๑๕. เอเชีย	๓,๘๐๕.๕	๑.๙๕	๒,๗๘๕.๓	๑.๘๘	๐.๐๐๔	๐.๐๐๔
๑๖. เอเชียทรัพย์สิน	๕,๒๘๐.๕	๒.๑๙	๓,๓๙๐.๕	๒.๒๙	๐.๐๐๕	๐.๐๐๕
๑๗. กวางตุ้ง	๑๙๑.๕	๐.๑๐	๑๕๐.๓	๐.๐๙	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๑๘. ชาร์เตอร์ด	๑,๕๐๗.๗	๐.๗๖	๙๒๕.๙	๐.๖๒	๐.๐๐๑	๐.๐๐๐
๑๙. เซสแมนแฮตตัน	๒,๑๕๖.๕	๑.๑๐	๖๑๒.๘	๐.๔๑	๐.๐๐๑	๐.๐๐๐
๒๐. ซีไอทง	๑๘๒.๙	๐.๐๙	๘๗.๒	๐.๐๖	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐

ตารางที่ ๑:๒

การเจริญเติบโตของกิจการธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคาร

ปี ๒๕๒๐ (ต่อ)

(หน่วย : ล้านบาท)

ธนาคาร	สินทรัพย์		เงินฝาก		Herfindahl Index	
	จำนวน	อัตรา	จำนวน	อัตรา	สินทรัพย์	เงินฝาก
๒๑. การทโอเวอร์ซีส์	๒๔๕.๕	๐.๑๕	๒๒๙.๘	๐.๑๖	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๒๒. มิตซูบิ	๑,๔๘๗.๘	๑.๐๒	๗๑๑.๑	๐.๕๘	๐.๐๐๑	๐.๐๐๐
๒๓. เมอร์แคนโตล	๓๒๙.๓	๐.๑๗	๒๕๕.๑	๐.๑๗	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๒๔. สหมาลาโยน	๑,๓๔๑.๘	๐.๖๕	๓๕๐.๒	๐.๒๔	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๒๕. สาภลพาณิชย์ฯ	๒๕๕.๑	๐.๑๓	๑,๑๒๙.๖	๐.๐๘	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๒๖. แห่งโตเกียว	๑,๘๗๗.๑	๐.๙๖	๕๘๘.๕	๐.๔๐	๐.๐๐๑	๐.๐๐๐
๒๗. แห่งอเมริกา	๑,๑๒๒.๗	๐.๕๗	๖๘๑.๑	๐.๕๖	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๒๘. แห่งอินโดจีนฯ	๖๕๒.๘	๐.๔๔	๓๑๙.๓	๐.๒๒	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
๒๙. ย่องกงและเซียงไฮ้ฯ	๘๒๕.๗	๐.๔๒	๕๗๒.๕	๐.๓๒	๐.๐๐๐	๐.๐๐๐
รวม	๑๕๕,๖๕๐.๓	๑๐๐.๐๐	๑๕๘,๑๕๐.๑	๑๐๐.๐๐	๑.๖๐๓	๑.๕๕๐

000432